

Leerkrachthandleiding
E7
Fictie en informatief

Les 1 - 10 : 'Het Heelal'

Inhoudsopgave

Overzicht 'Het Heelal' – Daniëlle Futselaar	4
OVERZICHT BIJ HET BOEK, LES 1-5.....	5
Les 1.....	8
Les 2.....	12
Les 3.....	14
Les 4.....	16
Les 5.....	18
OVERZICHT BIJ HET BOEK, LES 6-10.....	21
Les 6.....	22
Les 7.....	24
Les 8.....	26
Les 9.....	28
Les 10.....	30
Antwoorden teamboekje	33
LES 1-5	34
LES 6-10	35
Antwoorden bij de toetsen	39
ANTWOORDEN TOETS LES 4.....	40
ANTWOORDEN TOETS LES 9.....	41

Overzicht 'Het Heelal' – Daniëlle Futselaar

Les	1-5	6-10
Bladzijde	Verhalende deel	Informatieve deel
Woorden van de week	de lancering sciencefiction hij foetert (foeteren) hij schalt (schallen) de claustrofobie het laadruim	miniem tegendraads de dooier schijnbaar hij dijt uit (uitdijen) publiceren
Lezen en team-opdrachten	Woorden van de week: Betekenissen opzoeken in het (spreek)woordenboek. Teamwoordenboek aanvullen. Lezen: Voorspellen Welk avontuur Luuk en Maya gaan beleven en wat er mis kan gaan in een reis naar een andere planeet. Verhelderen In eigen woorden weergeven waarom de man in de blauwe overall "Wie niet horen wil moet voelen. Dat zal ze leren." zegt, waarom er door de koptelefoon luid gejuicht wordt, waarom de <i>warp drive</i> ingezet wordt en waarom Luuk vindt dat hij nu écht in de wereld van <i>sciencefiction</i> zit.	Woorden van de week: Betekenissen opzoeken in het (spreek)woordenboek. Teamwoordenboek aanvullen Lezen: Vraag & antwoord Antwoorden in de tekst vinden over waarom de alinea 'Soepzooi' heet en over waar 'die', 'die' en 'dáár' naar verwijzen. Zelf een opzoekvraag bedenken. Samenvatten Een ideeënboom invullen over de exoplaneten en sterrenbeelden en een samenvatting schrijven over sterrenbeelden aan de hand van de ingevulde ideeënboom.
Toets-opdrachten*	Begrijpend lezen: 4 meerkeuzevragen, 1 open vraag Woordenschat: 2 open vragen, 1 betekenisvolle zin, 2 meerkeuzevragen	Begrijpend lezen: 4 meerkeuzevragen, 1 open vraag Woordenschat: 2 open vragen, 1 betekenisvolle zin, 2 meerkeuzevragen
Schrijf-opdrachten**	Een betoog schrijven over waarom Luuk en Maya de ruimtevaart wel of niet echt meegemaakt zouden hebben in het verhaal.	Een memory maken bij de begrippen en namen met hun betekenissen of uitvindingen.

*Toets: Op de vierde dag wordt de toets afgenomen. De toets kent twee onderdelen: begrijpend lezen en woordenschat. De leerlingen maken de toets individueel en de toets wordt daarna gelijk nabesproken. Als meerdere leerlingen het verkeerde antwoord gekozen hebben, is het van belang om de denkstappen nog eens hardop voor te doen en in de week erna extra aandacht aan te besteden via modeling.

**Schrijfopdrachten: Er kan voor gekozen worden om een schrijfopdracht uit te spreiden over twee weken. Maak in dat geval een keuze uit de bovenstaande opdrachten.

OVERZICHT BIJ HET BOEK, LES 1-5

'Het Heelal' – Daniëlle Futselaar

Ben jij klaar voor de reis van je leven? Spring dan met Luuk en Maya aan boord van een Mars Cruiser, en vertrek naar een andere planeet! Terwijl de aarde steeds kleiner wordt en de sterren langs het raam schieten, ontdek jij alle geheimen van het heelal. Van planeten tot supernova's en van zwarte gaten tot buitenaardse wezens: dit wordt een reis om nooit meer te vergeten!

Een spannend én informatief boek over het heelal. Een unieke mix tussen fictie en non-fictie.

De lesdoelen van les 1-5:

'Het Heelal' – Daniëlle Futselaar Verhalende deel	
Fictie: (vriendschap/ ruimtereis/ wedstrijd)	- De leerlingen kunnen vertellen hoe de reis naar Mars van Luuk en Maya verloopt. - De leerlingen kunnen vertellen wat het voor het gehele verhaal betekent dat Luuk op het laatst wakker wordt.
Teamopdrachten	
Woordenschat:	- De leerlingen kunnen de betekenissen van (spreek)woorden in het woordenboek opzoeken. - De leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.
Lezen:	- De leerlingen kunnen op basis van de voor- en achterkant voorspellen wat voor soort boek 'Het Heelal' is en wat het schrijfdoel van de auteur is. - De leerlingen kunnen op basis van illustraties een voorspelling doen over het avontuur dat Luuk en Maya gaan beleven. - De leerlingen kunnen voorspellen wat er mis kan gaan bij een reis naar Mars. - De leerlingen kunnen uit de tekst de belangrijkste informatie halen over wat de man in de blauwe overall bedoelt met "Wie niet horen wil moet voelen. Dat zal ze leren." - De leerlingen kunnen uit de tekst de belangrijkste informatie halen over waarom er door de koptelefoon luid gejuicht wordt. - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen waarom de <i>warp drive</i> ingezet wordt. - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen waarom Luuk vindt dat hij nu écht in de wereld van <i>sciencefiction</i> zit.
Schrijven:	- De leerlingen kunnen een betoog schrijven over waarom Luuk en Maya de ruimtevaart wel of niet echt meegemaakt zouden hebben in het verhaal.

Vorbereiding (voorafgaand aan les 1-5):

- Zet het digibordschema 'Het Heelal' les 1-5* klaar.
- Leg (spreek)woordenboeken klaar (teamopdrachten).
- Leg voldoende kopieën studiewijzers per team klaar (teamopdrachten: teamwoordbon en 6x per team 'woord en betekenis', 1x per team 'hoort bij, want ...')*.
- Hang de woordmuur op.
- Leg de teambakken klaar met daarin het leesboek, de teamboekjes, memo's en de spiekbrieven.
- Leg nieuwe mappen klaar voor nieuwe teamwoordenboeken.
- Leg de kaart 'voorspellen met de dobbelsteen' en een dobbelsteen voor elk team klaar (les 1).
- Leg antwoordblad ABCD met wasknijper klaar per leerling (les 4).
- Leg de toetsboekjes 'Het Heelal' klaar (les 4).

* Zie site: <http://successforall-nederland.nl>

Les	Woorden van de week	Blz.	Betekenis
1.	de lancering	2	<i>Het afschieten van een raket, raketopstijging.</i>
1.	sciencefiction	7	<i>Een type verhalen en films waarin gebeurtenissen plaatsvinden in een verzonnen toekomstige wereld.</i>
2.	foetert (foeteren)	15	<i>Erg mopperen op iemand.</i>
2.	schalt (schallen)	25	<i>Luid klinken, een krachtige klank maken.</i>
3.	de claustrofobie	27	<i>De angst voor kleine, afgesloten ruimten.</i>
3.	het laadruim	31	<i>Het onderdeel van de raket (of bijvoorbeeld het vliegtuig) waar dingen opgeborgen kunnen worden.</i>

Les 1

**Samenwerk
vaardigheid:** - Door de teams te bepalen.

Lesdoel:

- De leerlingen kunnen op basis van de voor- en achterkant voorspellen wat voor soort boek 'Het Heelal' is en wat het schrijfdoel van de auteur is.
- De leerlingen kunnen op basis van illustraties een voorspelling doen over het avontuur dat Luuk en Maya gaan beleven.
- De leerlingen kunnen voorspellen wat er mis kan gaan bij een reis naar een andere planeet.

Materialen:

- 'Het Heelal', blz. 1 t/m 14 (blz. met het informatiestukje 'ruimtevakantie')
- teamboekje, les 1-5
- 6 x studiewijzer per team: 'woord en betekenis' en teamwoordbonnen
- Brain Game naar keuze
- woordmuur
- voorspelkaart en dobbelsteen (per team)

VOORSPELLEN EN DOEL VAN DE SCHRIJVER

Doel: De leerlingen kunnen op basis van de voor- en achterkant voorspellen waar het boek over gaat en wat het schrijfdoel van de auteur is.

DDU 1. **Uitleg.** "De titel van het boek geeft duidelijk aan waar het boek over gaat; het heelal. Laten we het boek eens even snel doorbladeren. Wat valt op aan dit boek?" **DDU.** "Dit boek begint met een verhaal, met kleine stukjes informatie en het tweede deel bestaat uit een informatief stuk. Het boek is dus zowel verhalend als informatief. We gaan deze week het verhalende stuk lezen en volgende week lezen we het informatieve gedeelte. Er zijn geen bladzijdennummers in dit boek te vinden. We moeten nu dus op een andere manier erachter komen welke bladzijden we moeten lezen, bijvoorbeeld door te kijken naar de informatiestukjes in het verhalende gedeelte en de hoofdstuknummers bij het informatieve gedeelte."

2. Opdracht. "Ieder team gooit met de dobbelsteen en kijkt op de kaart welke opdracht bij het aantal ogen van de dobbelsteen hoort. Bekijk de voor- en achterkant van het boek en kijk of je aanwijzingen kunt vinden waar dit boek over gaat. Overleg wat jullie teamantwoord is. Zorg ervoor dat iedereen dat teamantwoord kan geven. Als je klaar bent, kun je nog eens met de dobbelsteen gooien en een volgende vraag gaan opzoeken in het boek."

Geef tijd om te bladeren in het boek, te overleggen en te komen tot teamantwoorden. Geef willekeurige beurten en schrijf de belangrijkste voorspellingen op en waardeer de antwoorden met punten. "We gaan na les 5 kijken wat we goed voorspeld hebben en wat toch anders is dan dat we nu denken."

**GH
///**

DDU 3. **Schrijversdoel.** "De schrijver heeft het boek geschreven met een bepaald doel, wat wil de schrijver denk je?" **DDU.** "Het eerste deel van het boek is vooral om de lezer te vermaken, maar ook een beetje om te informeren. Met het tweede gedeelte wil de schrijver je vooral iets leren."

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen de betekenissen van (spreek)woorden in de tekst in het woordenboek opzoeken en de leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.

1. **Uitleg/Teamboekje.** "In het teamboekje zie je bij les 1-5 een deel van de woorden van de week al staan. Van deze woorden moet je de betekenis opzoeken in het (spreek)woordenboek. Deze woorden van de week vullen jullie verder aan door voor zes woorden een studiewijzer 'woord en betekenis' in te vullen en zo ook je teamwoordenboek uit te breiden."

2. Modeling. “Ik geef een voorbeeld van een woord voor mijn teamwoordenboek. Op bladzijde 2 lees ik in de tweede zin het woord ‘onoverwinnelijk’. Er staat: ‘De Spacefighter is megasnel en onoverwinnelijk’. Wat zou dit woord eigenlijk betekenen?” **Lees de bovenste alinea op bladzijde 2.** “Als ik de zinnen er omheen lees kan ik al bedenken dat het iets positiefs is. Ze zijn er namelijk heel enthousiast over. Het woord begint met ‘on-’, dat is een ontkenning. Maar wat wordt er eigenlijk ontkend? Overwinnelijk. Er zit het woord ‘winnen’ in. Misschien betekent het dat niemand van hem kan winnen. Dat is positief en past ook goed in de tekst. Zoek in het woordenboek nog eens de betekenis en kijkt of het klopt wat je denkt. De betekenis van de uitdrukking kun je daarna opschrijven in het teamwoordenboek.”

LEZEN EN TEAMOPDRACHTEN

Doel: De leerlingen kunnen op basis van illustraties en de tekst een voorspelling doen over het avontuur van Luuk en Maya en over problemen die kunnen voorkomen bij een reis naar Mars.

1. Uitleg leesdoel. “Jullie werken met je team aan de woorden van de week en maken ook samen de teamopdrachten. Op vrijdag moeten alle opdrachten helemaal af zijn. Het leesdoel van deze les is het voorspellen van de inhoud van het boek. Bij de teamopdrachten ‘Voorspellen’ ga je deze week voorspellen wat het avontuur van Luuk en Maya zal zijn en voorspel je welke problemen er kunnen voorkomen bij een reis naar Mars. Het voorspellen helpt je om de tekst van het boek beter te begrijpen. Het praten over de tekst met je team is ook erg belangrijk om te kijken of iedereen dezelfde informatie uit de tekst haalt.”

2. Modeling. “We hebben door het boek te bekijken al voorspeld wat voor een boek wij denken dat ‘Het Heelal’ is. In je teamboekje gaan jullie voorspellen wat voor een avontuur Luuk en Maya gaan beleven. Zoek de antwoorden door naar de tekst en plaatjes te kijken. Het is niet erg als je de opdracht vandaag niet helemaal af krijgt. We gaan meerdere lessen besteden aan het maken van de opdrachten en tijdens les 5 maken we de opdrachten helemaal af.” **Geef de leerlingen even de tijd om de teamopdrachten te plannen.**

2. Zelfstandig lezen: blz. 1 t/m 14 (blz. met het informatiestukje ‘ruimtevakantie’), memo’s plakken op lastige woorden.

tijd
klaar

10 minuten

woorden van de week

3. Maatjeswerk: memo’s vergelijken, woorden bespreken en aan elkaar uitleggen, duolezen: blz. 10 t/m 14 (blz. met het informatiestukje ‘ruimtevakantie’)

tijd
klaar

10 minuten

woorden van de week, alvast bezig met de teamopdrachten

4. Teamopdrachten. Uitvoeren van de opdrachten.

tijd
///

5 minuten

Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.

AFRONDING

GH

1. Teamopdracht. Geef de teams tijd voor overleg over de samenwerking en de planning, noem een nummer en laat die leerling vertellen hoe het gegaan is met de opdrachten en het samenwerken. De andere teams kunnen Tips en Tops geven. Besteed ook aandacht aan de samenwerkingvaardigheid die de teams voor zichzelf bepaald hebben en op welke wijze die hen helpt om de teamopdrachten goed te maken. Teams die een opdracht af hebben kunnen die opdracht voor beoordeling inleveren.

GH

2. Woordmuur. Schrijf de woorden die bij deze les horen op de woordmuur. Vraag aan de teams of ze zelf ook al woorden gevonden hebben die ze in het teamwoordenboek willen zetten. Bespreek deze woorden en bepaal samen met de groep of het woorden zijn die op de woordmuur geschreven moeten worden omdat ze belangrijk zijn om te onthouden. Waardeer antwoorden met gebruik van argumenten met punten. Bespreek met de leerlingen of ze woorden tegen zijn gekomen die een betekenis hebben die anders is dan in het woordenboek omschreven staat. Stimuleer de discussie waarom dit zo kan zijn (het wordt letterlijk/figuurlijk gebruikt, het gaat om een ander ding, etc.)

///

terugblik

- samenwerkvaardigheid
- woorden van de week
- teamopdrachten
- punten en feedback

vooruitblik

- woorden van de week
- teamopdrachten

spel   **Brain Game naar keuze**

Les 2

- Lesdoel:**
- De leerlingen kunnen uit de tekst de belangrijkste informatie halen over wat de man in de blauwe overall bedoelt met “Wie niet horen wil moet voelen. Dat zal ze leren.”
  - De leerlingen kunnen uit de tekst de belangrijkste informatie halen over waarom er door de koptelefoon luid gejuicht wordt.

- Materialen:**
- ‘Het Heelal’, blz. 15 (‘veiligheid voor alles’) t/m 25 (‘geklets in de ruimte’)
  - teamboekje, les 1-5
  - spiekbrieven ‘verhelderen’
  - Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

- terugblik**
- samenwerkvaardigheid
  - woorden van de week
  - teamopdrachten

- vooruitblik**
- woorden van de week
  - teamopdrachten

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen de betekenissen van (spreek)woorden in de tekst in het woordenboek opzoeken en de leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.

- 1. Uitleg.** “In les 1 hebben we de eerste zelfgekozen woorden op de woordmuur geschreven. Let vandaag weer goed op of je woorden tegenkomt die jullie willen gebruiken voor je teamwoordenboek en waarmee we de woordmuur kunnen aanvullen.”

LEZEN EN TEAMOPDRACHTEN

Doel: De leerlingen kunnen uit de tekst de belangrijkste informatie halen over wat de man in de blauwe overall bedoelt met “Wie niet horen wil, moet voelen. Dat zal ze leren.” en waarom er door de koptelefoon luid gejuicht wordt.

1. Leesdoel. “Vandaag gaan we verder met het verhelderen van stukken tekst. Het helpt je de tekst beter te begrijpen als je dingen weergeeft in je eigen woorden. Eén van de opdrachten in het teamboekje is verhelderen wat de man in de blauwe overall bedoelt met ‘Wie niet horen wil, moet voelen. Dat zal ze leren.’ en waarom Luuk en Maya luid gejuicht horen door de koptelefoon.”

2. Modeling. “Bij opdracht drie gaan we verhelderen wat de man in de blauwe overall bedoelt met “Wie niet horen wil, moet voelen. Dat zal ze leren.” Daarvoor moeten we bladzijde 20 (blz. naast ‘Time for lift-off’) lezen. In de tweede alinea staat dat de man vloekte en tierde. De man is dus boos.” **Lees de rest van de tweede alinea op bladzijde 20 uit.** “Ik heb net gelezen dat de man zegt dat de mensen niet naar hem geluisterd hebben. Na de zin waar het om gaat, lees ik dat hij draden loshaalt op een paneel. Wat hebben deze aanwijzingen te maken met de zinnestelsels ‘Wie niet horen wil, moet voelen. Dat zal ze leren.’?” **DDU.** “Het lijkt erop dat de man iets gedaan heeft wat geen goede consequenties zal hebben voor de mensen die niet naar de man geluisterd hebben. Schrijf in je eigen woorden op wat je denkt dat er ‘gevoeld’ moet worden volgens jullie.”

DDU

tip *De man in de blauwe overall haalt de draden los op een paneel. Dit leent zich mooi voor zich voorspellen: Wat zou dit voor consequenties kunnen hebben?*

3. Teamopdrachten. Plannen van de opdrachten. “Lees de opdracht met elkaar goed door en overleg hoe je dit als team gaat aanpakken. Bedenk wat je de vorige les als Tips & Tops van de groep hebt gekregen en zet dat in bij het maken van de opdracht.”

tijd 5 minuten

	4. Zelfstandig lezen: blz. 15 ('veiligheid voor alles') t/m 25 ('gekleets in de ruimte'), memo's plakken op aanwijzingen.
tijd	<u>10 minuten</u>
klaar	woorden van de week, alvast bezig met de teamopdrachten
	5. Maatjeswerk: memo's vergelijken en aan elkaar uitleggen waarom dit een belangrijke aanwijzing is, duolezen: blz. 20 ('veiligheid voor alles') t/m 25 ('gekleets in de ruimte').
tijd	<u>10 minuten</u>
klaar	woorden van de week, alvast bezig met de teamopdrachten.
	6. Teamopdrachten. Uitvoeren van de opdrachten.
tijd	<u>20 minuten</u>
GH	7. Groep. Laat de teams vertellen wat ze nu weten over wat de man in de blauwe overall bedoelde met "Wie niet horen wil, moet voelen. Dat zal ze leren." Stimuleer de leerlingen om het te bewijzen met aanwijzingen in de tekst.
///	Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.
AFRONDING	
GH	1. Teamopdracht. Geef de teams tijd voor overleg en noem een nummer en laat die leerling vertellen hoe het gegaan is met de opdrachten. Mogelijk is er een team dat al een opdracht klaar heeft en daar punten voor heeft gekregen. Bespreek waar een antwoord aan moet voldoen om het volledige aantal punten te halen. De andere teams kunnen Tips en Tops geven. Besteed ook aandacht aan het samenwerken, vraag ernaar welke samenwerkingvaardigheid de teams voor zichzelf bepaald hebben en op welke wijze die hen helpt om de teamopdrachten goed te maken.
GH	2. Woordmuur. Schrijf de woorden die bij deze les horen op de woordmuur. Vraag aan de teams of ze zelf ook woorden gevonden hebben die ze in het teamwoordenboek willen zetten. Bespreek deze woorden en bepaal samen met de groep of het woorden zijn die op de woordmuur geschreven moeten worden omdat ze belangrijk zijn om te onthouden.
///	Waardeer antwoorden met gebruik van argumenten met punten.
terugblik	- woorden van de week - teamopdrachten - punten en feedback
voorblik	- woorden van de week - teamopdrachten
spel	- Brain Game naar keuze

Les 3

- Lesdoel:**
- De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wat bedoeld wordt met '*may the force be with you*'.
  - De leerlingen kunnen de studiewijzer 'hoort bij, want ...' invullen over *sciencefiction*.

- Materialen:**
- 'Het Heelal', blz. 27 ('de dampkring') t/m 34 ('God van de oorlog')
  - per team een studiewijzer 'Hoort bij, want ...'.
  - teamboekje, les 1-5
  - Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

- terugblik**
- woorden van de week
  - teamopdrachten

- vooruitblik**
- woorden van de week
  - teamopdrachten

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen de betekenissen van (spreek)woorden in de tekst in het woordenboek opzoeken en de leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.

- 1. Uitleg.** "De vorige les hebben we de woordmuur aangevuld met een aantal nieuwe woorden. Vandaag maken we de woordmuur compleet. Een deel van de woorden staat al vast, maar de laatste woorden kiezen jullie zelf. Let tijdens het lezen dus weer goed op welke woorden jullie willen gebruiken voor de woordmuur en het teamwoordenboek."

LEZEN EN TEAMOPDRACHTEN

Doel: De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wat bedoeld wordt met '*may the force be with you*' en kunnen de studiewijzer 'hoort bij, want ...' invullen over *sciencefiction*.

- 1. Uitleg leesdoel.** "Bij verhelderen zet je de informatie in het boek om naar je eigen woorden. Daarbij is het dus belangrijk dat je eerst goed en zorgvuldig leest en op zoek gaat naar aanwijzingen in de tekst. Bij opdracht 6 vullen jullie een studiewijzer 'hoort bij, want ...' in over *sciencefiction*. Je kunt daarbij alvast je voorkennis activeren, want misschien weet je er al iets over. Ook kun je in het boek kijken naar aanwijzingen over wat *sciencefiction* is. Er staat ook nog een tip bij de opdracht. Je kunt namelijk ook op www.wikikids.nl op zoek gaan naar informatie. Probeer eerst zoveel mogelijk in te vullen met behulp van het boek en je voorkennis, voordat je op de computer gaat zoeken." **Geef de leerlingen even de tijd om de teamopdrachten te plannen.**

- 2. Zelfstandig lezen:** blz. 27 ('de dampkring') t/m 34 ('God van de oorlog'), memo's plakken op aanwijzingen.

tijd 10 minuten

klaar woorden van de week, alvast bezig met de teamopdrachten

- 3. Maatjeswerk:** memo's vergelijken en aan elkaar uitleggen waarom dit een belangrijke aanwijzing is, duolezen: blz. 31 ('de dampkring') t/m 34 ('God van de oorlog').

tijd 10 minuten

klaar woorden van de week, alvast bezig met de teamopdrachten.

- 4. Team. Uitvoeren van de teamopdrachten.**

tijd 10 minuten

GH

- 5. Groep.** Laat de teams vertellen wat ze als teamantwoord hebben op de vraag waarom de *warp drive* ingezet wordt. Probeer te achterhalen of de leerlingen er nu ook achter zijn gekomen wat de *warp drive* is. Stimuleer de leerlingen om het te bewijzen met aanwijzingen in de tekst. Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.

///

AFRONDING

GH	1. Teamopdracht. Geef de teams tijd voor overleg en noem een nummer en laat die leerling vertellen hoe het gegaan is met de opdrachten. Mogelijk is er een team dat al een opdracht klaar heeft en daar punten voor heeft gekregen. Bespreek waar een antwoord aan moet voldoen om het volledige aantal punten te halen. De andere teams kunnen Tips en Tops geven. Besteed ook aandacht aan het samenwerken, vraag ernaar welk samenwerkdoel de teams voor zichzelf bepaald hebben en op welke wijze die hen helpt om de teamopdrachten goed te maken. 2. Woordmuur. Schrijf de woorden die bij deze les horen op de woordmuur. Vraag aan de teams met welke woorden ze de woordmuur compleet willen maken. Zorg dat de woordmuur vandaag volledig ingevuld is. Waardeer antwoorden die de teams geven met gebruik van argumenten met punten.
terugblik	- teamopdrachten - woorden van de week - punten en feedback
voorblik	- toets - introductie schrijfopdracht
spel	Brain Game naar keuze

Les 4

Lesdoel: - De leerlingen leren n.a.v. het bespreken van de toets hoe ze informatie uit een tekst kunnen halen.

Materialen: - 'Het Heelal', blz. 35 t/m 43 (einde verhaal)
- toetsboekje, week 1 (les 4)
- antwoordblad ABCD met wasknijper
- Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik - teamopdrachten met verhelderen
- woorden van de week

vooruitblik - toets
- voorbereiding op de schrijfopdracht

WOORDEN VAN DE WEEK

1. Oefenen voor de toets. De leerlingen kunnen zich voorbereiden op de toets door de betekenis van de woorden nog even door te nemen. Dit kan met het teamboekje of met de woordmuur.
tijd 5 minuten

TOETS

Doel: De leerlingen leren n.a.v. het bespreken van de toets hoe ze informatie uit een tekst kunnen halen.

1. Zet de leerlingen in toetsopstelling.
2. Lees de vragen uit het toetsboekje voor. Geef uitleg bij de vragen, o.a. door duidelijk aan te geven wat de bedoeling is van een vraag.
3. Zelfstandig lezen: blz. 35 t/m 43 (einde verhaal) en maken van de vragen.
tijd 30 minuten
klaar woorden van de week afmaken, stillezen
4. Bespreken van de vragen. "Je krijgt van mij een blad met daarop de letters ABCD. We gaan de vragen bespreken en elke keer als ik de vraag voorgelezen heb, kijk je of je gekozen had voor antwoord A, B, C of D. Heb je voor B gekozen dan zet je de wasknijper op B. Koos je voor C dan doe je de wasknijper op die letter. Daarna doen we op mijn teken het bordje omhoog." **Lees de eerste vraag voor en vraag aan de leerlingen om de wasknijper op de letter van hun antwoord te zetten. Kijk of de (bijna alle) leerlingen het goede antwoord hebben en ga dan door. Als er veel verschillende antwoorden gegeven zijn, model dan de stappen die de leerlingen hadden moeten maken om tot het juiste antwoord te komen.**
→ *Haal de toetsen op en zet de resultaten in de scorelijst weektoets.*

VOORBEREIDING OP DE SCHRIJFOPDRACHT

Doel: De leerlingen kunnen een betoog schrijven over waarom Luuk en Maya de ruimtevaart wel of niet echt meegemaakt zouden hebben in het verhaal.

1. Ophalen van kennis. "Aan het einde van het verhaal wordt Luuk wakker. Het lijkt erop dat alles wat we net hebben gelezen over de reis naar Mars een droom is geweest. Maar dan lezen we opeens dat ze een spoor van roodkleurig zand op de vloerbedekking achterlaten. Het lijkt er dus op dat ze toch op Mars zijn geweest. Het boek laat de lezer dus achter met een mysterie. Ga met je team in overleg of de reis naar Mars nu wel echt is gebeurd of niet. Zoek ook naar aanwijzingen in de tekst hiervoor. Hierover ga je een betoog schrijven. Een betoog is een stuk tekst waarin je iemand probeert te overtuigen. Je gebruikt argumenten die jouw standpunt onderbouwen. Hoe beter de argumenten, hoe meer je iemand kan overtuigen."

2. Opdracht. “Lees de opdracht en het stappenplan door. De eerste stap is het overleg met je team en het bedenken van argumenten of aanwijzingen uit de tekst. Als je hiermee klaar bent, dan kun je alvast een begin maken met het schrijven van het betoog.”

tijd 10 minuten

klaar een begin maken met het betoog

/// **Teamdoel samenwerkvaardigheid bereikt: punten.**

AFRONDING

terugblik

- toets
- voorbereiding op de schrijfoopdracht
- punten en feedback

vooruitblik

- schrijfoopdracht
- terugblik op de voorspelling
- inleveren van teamwoordenboek
- team van de week

spel **Brain Game naar keuze**

Les 5

Lesdoel: - De leerlingen kunnen een betoog schrijven over waarom Luuk en Maya de ruimtevaart wel of niet echt meegemaakt zouden hebben in het verhaal.

Materialen: - 'Het Heelal'
- teamboekje, les 1-5

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik - toets
- voorbereiding op schrijfp opdracht

vooruitblik - schrijfp opdracht
- terugblik op de voorspelling
- inleveren teamwoordenboek
- team van de week

TEAMOPDRACHTEN: AFMAKEN EN SCHRIJFP OPDRACHT

Doel: De leerlingen kunnen een betoog schrijven over waarom Luuk en Maya de ruimtevaart wel of niet echt meegemaakt zouden hebben in het verhaal.

1. Uitleg. "Vandaag hebben jullie de tijd om de opdrachten af te maken, maar we hebben ook de schrijfp opdracht. Tijdens les 4 hebben we daar een begin mee gemaakt en vandaag gaan jullie de brief schrijven. Jullie hebben al overlegd hoe je het gaat aanpakken. Als dat nog niet helemaal duidelijk is, moeten jullie nog even overleggen wie in jullie team wat gaat doen. Aan het eind van deze les leest ieder team zijn betoog voor aan de groep."

2. Opdracht. "Lees in het teamboekje de opdracht nog eens door en verdeel de taken. Help elkaar en maak de opdrachten helemaal af."

tijd 30 minuten

klaar argumenten bedenken voor iemand die het niet met je eens is

/// **Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.**

3. Presentatie van het verhaal. "Jullie gaan nu als team jullie betoog voorlezen aan de groep. Overleg hoe jullie dat gaan doen en zorg ervoor dat iedereen antwoord kan geven op vragen van de groep."

tijd 5 minuten

4. Laat de teams de opdracht presenteren aan de groep, geef mogelijkheden voor het stellen van vragen aan de teams en laat de groep Tops geven. De teams kunnen deze tops inzetten voor het samenwerkdoel voor de komende week.

tijd 10 minuten

5. Bespreken. Besteed aandacht aan het samenwerken, evalueer de samenwerking in de teams en bespreek met elkaar de moeilijkheden en een mogelijke aanpak ("Wat ga je volgende week anders/hetzelfde doen?") voor de volgende week.

tijd 5 minuten

/// **Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.**

tip Noteer in welke mate het de teams gelukt is om aan de eisen van de schrijfp opdracht te voldoen.

TERUGBLIK OP VOORSPELLEN

Doel: De leerlingen kunnen op basis van de kennis die ze opgedaan hebben de voorspellingen beoordelen en aanvullen.

1. Uitleg. "We zijn nu 5 lessen bezig met het boek 'Het Heelal'. Met de dobbelsteen hebben we allerlei voorspellingen gedaan over het boek. Vandaag gaan we kijken of we het nog steeds eens zijn met onze voorspellingen. Voorspellingen kunnen uitkomen, maar het is natuurlijk helemaal niet raar dat ze soms ook niet uitkomen. De schrijver kan je bijvoorbeeld op een verkeerd been hebben gezet."

GH ///	2. Opdracht. “We gaan eerst kijken naar de ‘voorkant’. We hebben voorspeld dat het boek gaat over <i>(vul aan wat het antwoord van de groep was)</i>. Nu we al vijf dagen in het boek hebben gelezen weten we nu meer over de inhoud van het boek. Hebben we het juist voorspeld?” Evalueer samen met de leerlingen de voorspelling en geef punten voor juiste argumenten om het zo te laten, aan te vullen en/of te veranderen. “Dan gaan we nu kijken naar de illustraties. <i>(vul aan wat het antwoord van de groep was)</i>. Klopt dit met wat we nu gelezen en gezien hebben?”
GH ///	Evalueer samen met de leerlingen de voorspelling en geef punten voor juiste argumenten om het zo te laten, aan te vullen en/of te veranderen. Ga zo alle punten van de voorspelling langs en laat de teams overleggen welke argumenten ze hebben om iets te veranderen of de voorspelling zo te laten staan.
tip	<i>Als leerlingen moeite hebben met het vinden van argumenten, model dan voorbeelden van argumenten op basis van aanwijzingen in het boek.</i> 3. Afronding. “We hebben de voorspellingen besproken met dat wat we nu weten over het boek. Maar het boek is natuurlijk nog niet uit. Het verhaal is wel al uit, dus onze verwachtingen van het verhaal zullen verder niet veranderen.”

AFRONDING

///	1. Woorden van de week. “Deze week hebben jullie weer zelf woorden uit de tekst gehaald voor de woordmuur. Dit zijn de woorden die we in elk geval willen onthouden. Daarnaast hebben jullie zes woorden uitgekozen voor het teamwoordenboek. Dit kunnen toevallig dezelfde woorden zijn als de woorden die we samen hebben gekozen voor de woordmuur. Dit teamwoordenboek leveren jullie vandaag in en daar kun je ook punten voor krijgen.” 2. Terugblik. “Ik zag teams heel goed samenwerken. Ik kon echt zien dat het ... team elkaar goed hielp. Deze week hebben de schrijvers de punten bijgehouden op de teamlijsten. Tel de punten bij elkaar op en bedenk wat er deze week goed ging in het team als je denkt aan het samenwerken.” Geef willekeurige beurten en waardeer het antwoord met punten. “Deze punten hebben jullie verdiend omdat je goed hebt samengewerkt: jullie hebben goed naar elkaar geluisterd en elkaar goed geholpen.” Vieren van het resultaat. Bedenk met elkaar wat het team met de meeste punten mag doen als ‘team van de week’. Ieder team telt de punten op en het team met de meeste punten is volgende week ‘team van de week’. 3. Vooruitblik. “Volgende keer lezen we verder in ‘Het Heelal’.”

OVERZICHT BIJ HET BOEK, LES 6-10

De lesdoelen van les 6-10:

'Het Heelal' – Victor Kammeijer	
Informatieve deel	
Informatief: (ruimte/ heelal/ sterren)	- De leerlingen kunnen vertellen wat de mens allemaal heeft gedaan om het heelal beter te begrijpen en onderzoeken. - De leerlingen kunnen vertellen wat ze kunnen doen om zelf op onderzoek uit te gaan naar het heelal.
Teamopdrachten	
Woordenschat:	- De leerlingen kunnen de betekenissen van (spreek)woorden in het woordenboek opzoeken en de betekenis. - De leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.
Lezen:	- De leerlingen kunnen uitleggen waarom de alinea 'Soepzooi' heet. - De leerlingen kunnen uitleggen waar 'die', 'die' en 'dàár' naar verwijzen in de tekst. - De leerlingen kunnen aangeven of de vragen opzoekvragen of nadenkvragen zijn en dit onderbouwen. - De leerlingen kunnen een ideeënboom invullen over exoplaneten. - De leerlingen kunnen een ideeënboom invullen over sterrenbeelden. - De leerlingen kunnen een samenvatting maken over sterrenbeelden met behulp van de ingevulde ideeënboom.
Schrijven:	- De leerlingen kunnen een memory maken bij de begrippen en namen uit het boek met hun betekenissen of uitvindingen.

Vorbereiding (voorafgaand aan les 6-10):

- Kijk de opdrachten van les 1-5 na en leg de teamboekjes 'Het Heelal' weer klaar.
- Zet het digibordschema 'Het Heelal' les 6-10* klaar.
- Leg (spreek)woordenboeken klaar (teamopdrachten).
- Leg voldoende kopieën studiewijzers per team klaar (teamopdrachten: 6 x 'Woord en betekenis')
- Hang de woordmuur op.
- Leg antwoordblad ABCD met wasknijper klaar per leerling (les 9).

* Zie site: <http://successforall-nederland.nl>

Les	Woorden van de week	Blz.	Betekenis
6.	miniem	H1	<i>Heel erg klein en daardoor minder belangrijk.</i>
6.	tegendraads	H2	<i>Iemand of iets dat tegen iets in gaat, vooral tegen wat normaal gevonden wordt.</i>
7.	de dooier	H8	<i>Het gele binnenste van een ei.</i>
7.	schijnbaar	H14	<i>Als iets zo lijkt, maar het niet is.</i>
8.	dijt uit (uitdijen)	H15	<i>Meer of groter worden.</i>
8.	publiceren	H20	<i>Een tekst of boek openbaar maken.</i>

Les 6

**Samenwerk
vaardigheid:** - Door de teams te bepalen.

Lesdoel:

- De leerlingen kunnen uitleggen waarom de alinea 'Soepzooi' heet.
- De leerlingen kunnen uitleggen waar 'die', 'die' en 'dáár' naar verwijzen in de tekst.
- De leerlingen kunnen aangeven of de vragen opzoekvragen of nadenkvragen zijn en dit onderbouwen.

Materialen:

- 'Het Heelal', informatieve deel: inhoudsopgave t/m hoofdstuk 7 ('Explosies in de ruimte')
- teamboekje, les 6-10
- spiekbrieven 'vragen stellen'
- 6 x studiewijzer 'woord en betekenis'
- woordmuur
- Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

1. Terugblik. "Vorige week hebben we teamopdrachten gemaakt die onder andere gingen over de woorden van de week en het verhalende deel van het boek 'Het Heelal'. Na de afronding van de teamopdrachten hebben jullie de teamboekjes ingeleverd en heb ik de teams punten gegeven voor de opdrachten. Het team met de meeste punten is deze week het team van de week en dat is geworden ..... (Noem de naam van het team)! Applaus voor dit team."

2. Vooruitblik. "Deze week lezen we verder in het boek 'het Heelal', maar nu lezen we het informatieve gedeelte. Maar eerst bepalen we per team aan welke vaardigheid jullie willen werken. Overleg in je team aan welk doel jullie deze week extra aandacht willen besteden en schrijf dat op in het teamboekje op de teamlijst van les 6-10."

tijd 5 minuten

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen de betekenissen van (spreek)woorden in de tekst in het woordenboek opzoeken en de leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.

1. Uitleg. "In het teamboekje zie je bij les 6-10 weer een deel van de woorden van de week in een kolom staan. Van deze woorden moet je de betekenis opzoeken in het (spreek)woordenboek. Deze woorden van de week vullen jullie verder aan door deze week voor zes woorden een studiewijzer 'woord en betekenis' in te vullen en zo ook je teamwoordenboek uit te breiden. Zorg dat je woorden kiest die belangrijk zijn voor het begrip van de tekst en die iedereen moeilijk vindt. Vergeet niet op welke bladzijde je de woorden gevonden hebt."

LEZEN EN TEAMOPDRACHTEN

Doel: De leerlingen kunnen uitleggen waarom de alinea 'Soepzooi' heet er verwarring ontstaat tussen Bruno en Morten als Morten 'god is goed' zegt, ze kunnen uitleggen waar 'die', 'die' en 'dáár' naar verwijzen en ze kunnen aangeven waarom dit opzoekvragen of nadenkvragen zijn.

1. Leesdoel. "Deze week gaan we vragen over de tekst beantwoorden en samenvatten. Vandaag zullen we ons bezighouden met vragen beantwoorden. Bij vraag twee wordt voor drie verwijswoorden gevraagd waar ze naar verwijzen. Denk er dus om dat die drie verwijsvragen dus samen vraag twee zijn."

2. Modeling. "De eerste vraag die gesteld wordt, vraag één, is waarom de alinea in hoofdstuk één 'Soepzooi' heet. Nog zonder het te lezen krijg je misschien ideeën hierover. Waarom zou het nou zo kunnen heten als we het over het begin van alles hebben?" **DDU.** "We kunnen

DDU

genoeg bedenken, want we weten wat soep is en we weten wat een zootje is. Misschien begon het allemaal met soep dat een zootje werd of misschien gaat het over iets dat leek om een soep dat een zootje was. Laten we de alinea eens lezen.” **Lees de alinea ‘Soepzooi’.** “De alinea noemt het woord ‘oersoep’. Ik denk dus dat het daar iets mee te maken heeft. Ook staat er iets over dat het een rommelzootje was. Deze informatie moet ik dus met elkaar combineren om erachter te komen waarom de alinea zo heet.” **Geef de leerlingen even de tijd om de teamopdrachten te plannen.**

3. Zelfstandig lezen: inhoudsopgave t/m hoofdstuk 7 (‘Explosies in de ruimte’), memo’s plakken op mogelijke antwoorden op de vragen.

tijd
klaar

10 minuten

woorden van de week, alvast bezig met de teamopdrachten.

4. Maatjeswerk: memo’s vergelijken, bespreken wat het beste antwoord op de vraag is.

tijd
klaar

10 minuten

alvast bezig met de teamopdrachten, duolezen: hoofdstuk 6 (‘Botsingen in het heelaal’) en 7 (‘Explosies in de ruimte’).

5. Teamopdrachten. Uitvoeren van de opdrachten.

tijd

20 minuten

6. Groep. Laat de teams vertellen wat ze als teamantwoord hebben op de vraag waarom de alinea ‘Soepzooi’ heet. Stimuleer de leerlingen om het te bewijzen met aanwijzingen in de tekst.

///

Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.

AFRONDING

GH 1. Teamopdracht. Geef de teams tijd voor overleg over de samenwerking en de planning, noem een nummer en laat die leerling vertellen hoe het gegaan is met de opdrachten en het samenwerken. De andere teams kunnen Tips en Tops geven. Besteed ook aandacht aan de samenwerkingvaardigheid die de teams voor zichzelf bepaald hebben en op welke wijze die hen helpt om de teamopdrachten goed te maken. Teams die een opdracht af hebben kunnen die opdracht voor beoordeling inleveren.

GH 2. Woordmuur. Schrijf de woorden die bij deze les horen op de woordmuur. Vraag aan de teams of ze zelf ook al woorden gevonden hebben die ze in het teamwoordenboek en op de woordmuur willen zetten. Bespreek deze woorden en bepaal samen met de groep of het woorden zijn die op de woordmuur geschreven moeten worden omdat ze belangrijk zijn om te onthouden. Waardeer antwoorden met gebruik van argumenten met punten.

///

terugblik - samenwerkingvaardigheid
- woorden van de week
- teamopdrachten
- punten en feedback

vooruitblik - woorden van de week
- teamopdrachten

spel Brain Game naar keuze

Les 7

- Lesdoel:**
- De leerlingen zelf een opzoekvraag bedenken bij de tekst.
  - De leerlingen kunnen een ideeënboom invullen over exoplaneten.

- Materialen:**
- 'Het Heelal', informatieve deel: hoofdstuk 8 ('De Melkweg') t/m 14 ('Maar... waar zijn ze dan?')
  - teamboekje, les 6-10
  - Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

- terugblik**
- samenwerkvaardigheid
  - woorden van de week
  - teamopdrachten

- vooruitblik**
- woorden van de week
  - teamopdrachten

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen de betekenissen van (spreek)woorden in de tekst in het woordenboek opzoeken en de leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.

1. Uitleg. "Tijdens les 6 hebben we de eerste zelfgekozen woorden op de woordmuur geschreven. Ook heb ik zelf twee woorden op de muur gezet. Vandaag vullen we de woordmuur verder aan. Let ook vandaag dus goed op of je woorden tegenkomt die jullie willen gebruiken voor de woordmuur en het teamwoordenboek. Als je nog niet alle woorden hebt opgezocht in het woordenboek, kun je daar vandaag mee verder."

LEZEN EN TEAMOPDRACHTEN

Doel: De leerlingen kunnen zelf een opzoekvraag bij de tekst bedenken en ze kunnen een ideeënboom invullen over exoplaneten.

1. Uitleg. "Tijdens les 6 hebben jullie als team al een deel van de opdrachten gemaakt. Vandaag staan er weer vragen in het teamboekje die jullie moeten invullen. We gaan vandaag zelf een vraag bij de tekst bedenken én we moeten een ideeënboom invullen over exoplaneten. Let wel op, want er zijn drie hoofdstukken die over exoplaneten gaan; hoofdstuk tien, elf en twaalf. De informatie uit deze drie hoofdstukken moet er dus allemaal in verwerkt worden."

2. Modeling. "We zijn gewend om een ideeënboom in te vullen over één hoofdstuk, maar nu gaan we over meerdere hoofdstukken een ideeënboom invullen. In de ideeënboom vinden we zes vakjes. We moeten dus de onderwerpen in maximaal zes categorieën indelen. Ik kijk eerst naar de tussenkopjes in de hoofdstukken. Dit zijn er zeven, dus dit zijn er te veel om als kopjes te gebruiken voor de samenvatting. Welke kopjes zouden misschien samengevoegd kunnen worden tot één onderwerp, denk je?" **DDU.** "De twee kopjes in hoofdstuk 11 gaan allebei over een bepaalde methode. Deze zouden misschien samen tot één stukje gevoegd kunnen worden. Hetzelfde geldt voor de kopjes in hoofdstuk 12, die allebei over een bepaalde telescoop gaan. Je moet alleen nog wel eerst de tekst onder die kopjes lezen om daar zeker van te zijn. Misschien zijn er ook nog wel kleine informatieblokken die wel de moeite waard zijn om ook op te nemen in de samenvatting. Daar kun je naar kijken nu er mogelijk een vakje overblijft." **Geef de leerlingen even de tijd om de teamopdrachten te plannen.**

3. Zelfstandig lezen: hoofdstuk 8 ('De Melkweg') t/m 14 ('Maar... waar zijn ze dan?'), memo's plakken op mogelijke sleutelwoorden en details.

tijd 10 minuten

klaar woorden van de week, alvast bezig met de teamopdrachten

	4. Maatjeswerk: memo's vergelijken en bespreken.
tijd	<u>10 minuten</u>
klaar	alvast bezig met de teamopdrachten, duolezen: hoofdstuk 13 ('Buitenaards leven') t/m 14 ('Maar... waar zijn ze dan?')
	5. Teamopdrachten. Uitvoeren van de opdrachten.
tijd	<u>15 minuten</u>
GH	6. Groep. Laat de teams vertellen welke vraag ze bedacht hebben. Stimuleer de leerlingen om het te bewijzen met aanwijzingen in de tekst.
///	Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.
AFRONDING	
GH	1. Teamopdracht. Geef de teams tijd voor overleg en noem een nummer en laat die leerling vertellen hoe het gegaan is met de opdrachten. Mogelijk is er een team dat al een opdracht klaar heeft en daar punten voor heeft gekregen. Bespreek waar een antwoord aan moet voldoen om het volledige aantal punten te halen. De andere teams kunnen Tips en Tops geven. Besteed ook aandacht aan het samenwerken, vraag ernaar welk samenwerkingvaardigheid de teams voor zichzelf bepaald hebben en op welke wijze die hen helpt om de teamopdrachten goed te maken.
///	2. Woordmuur. Schrijf de woorden die bij deze les horen op de woordmuur. Vraag aan de teams of ze zelf ook al woorden gevonden hebben die ze in het teamwoordenboek willen zetten. Bespreek deze woorden en bepaal samen met de groep of het woorden zijn die op de woordmuur geschreven moeten worden omdat ze belangrijk zijn om te onthouden. Waardeer antwoorden met gebruik van argumenten met punten.
terugblik	- woorden van de week - teamopdrachten - punten en feedback
voorblik	- woorden van de week - teamopdrachten
spel	Brain Game naar keuze

Les 8

Lesdoel:

- De leerlingen kunnen een ideeënboom invullen over sterrenbeelden.
- De leerlingen kunnen een samenvatting maken over sterrenbeelden met behulp van de ingevulde ideeënboom.

Materialen:

- 'Het Heelal', informatieve deel: hoofdstuk 15 ('Grote vragen of het heelal') t/m 21 ('de ruimte verkennen')
- teamboekje, les 6-10
- Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik

- woorden van de week
- teamopdrachten met vragen beantwoorden en samenvatten

vooruitblik

- woorden van de week
- teamopdrachten met samenvatten

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen de betekenissen van (spreek)woorden in de tekst in het woordenboek opzoeken en de leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.

1. Uitleg. "In de vorige les hebben we de woordmuur aangevuld met een aantal nieuwe woorden. Vandaag maken we de woordmuur compleet. Een deel van de woorden heb ik voor jullie gekozen, maar de laatste woorden kiezen jullie weer zelf. Let tijdens het lezen dus weer goed op welke woorden jullie willen gebruiken voor de woordmuur en het teamwoordenboek."

LEZEN EN TEAMOPDRACHTEN

Doel: De leerlingen kunnen een ideeënboom invullen over sterrenbeelden en hier een samenvatting bij schrijven.

DDU

1. Uitleg. "Vandaag gaan we een ideeënboom invullen en een samenvatting schrijven over sterrenbeelden. Hoofdstuk 18 gaat over sterrenbeelden. Hier zien we vijf kopjes. Per kopje zou je dus iets kunnen zeggen in de ideeënboom. We moeten ook niet vergeten dat er boven het eerste kopje ook nog een inleiding in het hoofdstuk hebben. Dit zou mogelijk iets zijn voor een zesde vakje. De stukjes informatie zijn best kort. Je moet wel goed oppassen dat je niet alles letterlijk overneemt. Probeer dat kleine stukje tekst goed te bekijken en te bepalen wat er belangrijk is. We kijken even naar de alinea met het kopje 'Tekenen met sterren'." **Lees de alinea 'Tekenen met sterren' voor.** "Wat zijn belangrijke stukjes informatie en wat kunnen we hier wel weglaten?" **DDU.** "Dat het lang geleden bedacht is, is wel belangrijke informatie. Ook de informatie dat men vroeger denkbeeldige lijnen trok tussen de sterren en zo afbeeldingen zagen ontstaan is belangrijk. De rest van de informatie hebben we eigenlijk niet nodig. Dit is dus wat we in het vakje met het kopje 'Tekenen met sterren' kunnen zeggen." **Geef de leerlingen even de tijd om de teamopdrachten te plannen.**

2. Zelfstandig lezen: hoofdstuk 15 ('Grote vragen over het heelal') t/m 21 ('De ruimte verkennen'), memo's plakken op informatie

**tijd
klaar**

10 minuten

woorden van de week, alvast bezig met de teamopdrachten

3. Maatjeswerk: memo's vergelijken, bespreken welke informatie geschikt is, duolezen: hoofdstuk 20 ('Beroemde astronomen') t/m 21 ('De ruimte verkennen').

**tijd
klaar**

10 minuten

woorden van de week, alvast bezig met de teamopdrachten

4. Team. Teamopdrachten. Plannen en uitvoeren van de opdrachten.

tijd

10 minuten

GH 5. Groep. Laat de teams vertellen wat ze in hun samenvatting over sterrenbeelden hebben opgeschreven.

/// Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.

AFRONDING

GH 1. Teamopdracht. Geef de teams tijd voor overleg, noem een nummer en laat die leerling vertellen hoe het gegaan is met de opdrachten. Mogelijk is er een team dat al een opdracht klaar heeft en daar punten voor heeft gekregen. Bespreek waar een antwoord aan moet voldoen om het volledige aantal punten te halen. De andere teams kunnen Tips en Tops geven. Besteed ook aandacht aan het samenwerken, vraag ernaar welk samenwerkdoel de teams voor zichzelf bepaald hebben en op welke wijze die hen helpt om de teamopdrachten goed te maken.

2. Woordmuur. Schrijf de woorden die bij deze les horen op de woordmuur. Vraag aan de teams met welke woorden ze de woordmuur compleet willen maken. Zorg dat de woordmuur vandaag volledig ingevuld is. Waardeer antwoorden die de teams geven met gebruik van argumenten met punten.

terugblik

- woorden van de week
- teamopdrachten
- punten en feedback

voorblik

- toets
- introductie schrijfopdracht

spel Brain Game naar keuze

Les 9

Lesdoel: - De leerlingen leren n.a.v. het bespreken van de toets hoe ze informatie uit een tekst kunnen halen.

Materialen: - 'Het Heelal', informatieve deel: hoofdstuk 22 ('Telescopen op aarde') t/m 26 ('Wonen in de ruimte')
- toetsboekje, week 2 (les 9)
- antwoordblad ABCD met wasknijper
- Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik - woorden van de week
- teamopdrachten

vooruitblik - toets
- voorbereiding op de schrijfopdracht

WOORDEN VAN DE WEEK

1. Oefenen voor de toets. De leerlingen kunnen zich voorbereiden op de toets door de betekenis van de woorden nog even door te nemen. Dit kan met het teamboekje of met de woordmuur.

tijd 5 minuten

TOETS

Doel: De leerlingen leren n.a.v. het bespreken van de toets hoe ze informatie uit een tekst kunnen halen.

1. Zet de leerlingen in toetsopstelling.
2. Lees de vragen uit het toetsboekje voor. Geef uitleg bij de vragen, o.a. door duidelijk aan te geven wat de bedoeling is van een vraag.
3. Zelfstandig lezen: hoofdstuk 22 ('Telescopen op aarde') t/m 26 ('Wonen in de ruimte') en maken van de vragen.

tijd 30 minuten
klaar woorden van de week afmaken, stillezen

4. Bespreken van de vragen. "Je krijgt van mij een blad met daarop de letters ABCD. We gaan de vragen bespreken en elke keer als ik de vraag voorgelezen heb, kijk je of je gekozen had voor antwoord A, B, C of D. Heb je voor B gekozen dan zet je de wasknijper op B. Koos je voor C dan doe je de wasknijper op die letter. Daarna doen we op mijn teken het bordje omhoog." Lees de eerste vraag voor en vraag aan de leerlingen om de wasknijper op de letter van hun antwoord te zetten. Kijk of de (bijna alle) leerlingen het goede antwoord hebben en ga dan door. Als er veel verschillende antwoorden gegeven zijn, model dan de stappen die de leerlingen hadden moeten maken om tot het juiste antwoord te komen.

→ *Haal de toetsen op en zet de resultaten in de scorelijst weektoets.*

VOORBEREIDING OP DE SCHRIJFOPDRACHT

Doel: De leerlingen kunnen een memory maken bij de begrippen en namen met hun betekenissen of uitvindingen.

1. Ophalen van kennis. "In het informatieve deel dat we deze week gelezen hebben komen een heleboel begrippen en namen voor. Bij deze begrippen en namen gaan we een memory maken."

2. Opdracht. "Bij een memory zijn er altijd twee kaartjes die je bij elkaar moet zoeken. Dat gaan wij uiteraard ook doen. Meestal zijn het precies dezelfde plaatjes, maar wij gaan dat anders doen. Wij doen het op zo'n manier dat het kaartje waar het begrip of de naam op staat hoort bij een kaartje met de betekenis van het begrip of de uitvinding van degene waar de

naam van op het kaartje staat. Vandaag kun je al op zoek gaan naar begrippen en namen die je kunt gebruiken in je memory. Als je dan nog tijd hebt, kun je ze alvast in gaan vullen in de memory. Tijdens les 10 maken we de memory af en hebben we misschien zelfs nog wel wat tijd om de memory te gaan spelen.”

tijd 10 minuten

klaar Een begin maken met de memory kaartjes.

/// **Teamdoel samenwerkvaardigheid bereikt: punten.**

AFRONDING

terugblik

- toets
- voorbereiding op de schrijfpdracht
- punten en feedback

vooruitblik

- schrijfpdracht
- inleveren van teamwoordenboek
- team van de week

spel **Brain Game naar keuze**

Les 10

- Lesdoel:** - De leerlingen kunnen een memory maken bij de begrippen en namen uit het boek met hun betekenissen of uitvindingen.
- Materialen:** - 'Het Heelal', informatieve deel: hoofdstuk 27 (Wonen op Mars) t/m 31 (Als jij een astronoom zou zijn)
- teamboekje, les 6-10

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

- terugblik** - toets
- voorbereiding op schrijfo opdracht
- vooruitblik** - schrijfo opdracht
- inleveren woordlijsten
- team van de week

TEAMOPDRACHTEN: AFMAKEN VAN DE SCHRIJFOPDRACHT

Doel: De leerlingen kunnen een memory maken bij de begrippen en namen uit het boek met hun betekenissen of uitvindingen.

- 1. Uitleg.** "Vandaag hebben jullie de tijd om de opdrachten af te maken, maar we hebben ook de memory-opdracht. Tijdens les 9 hebben we daar een begin mee gemaakt en vandaag gaan jullie het afmaken. Jullie hebben al overlegd hoe je het gaat aanpakken. Als dat nog niet helemaal duidelijk is, moeten jullie nog even overleggen wie in jullie team wat gaat doen. Aan het eind van de les laat ieder team aan de groep weten welke memory-kaartjes ze bedacht hebben."
- 2. Opdracht.** "Lees in het teamboekje de opdracht nog eens door en verdeel de taken. Help elkaar en maak de opdrachten helemaal af."
- tijd** 30 minuten
klaar maak extra kaartjes, versier de kaartjes, speel memory met de kaartjes.
///
- Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.**
- 3. Presentatie van het verhaal.** "Jullie gaan nu als team presenteren welke kaartjes jullie hebben gemaakt en bij welke begrippen en namen ze horen. Overleg hoe jullie dat gaan doen en zorg ervoor dat iedereen antwoord kan geven op vragen van de groep."
- tijd** 5 minuten
- 4. Laat de teams de opdracht presenteren aan de groep, geef mogelijkheden voor het stellen van vragen aan de teams en laat de groep Tops geven. De teams kunnen deze tops inzetten voor het samenwerkdoel voor de komende week.**
- tijd** 10 minuten
- 5. Bespreken.** Besteed aandacht aan het samenwerken, evalueer de samenwerking in de teams en bespreek met elkaar de moeilijkheden en een mogelijke aanpak ("Wat ga je volgende week anders/hetzelfde doen?") **voor de volgende week.**
- tijd** 5 minuten
///
- tip** **Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.**
Als er nog tijd over is de komende tijd, kunt u de kinderen de memory laten spelen. De groepjes kunnen ook wisselen van memory om het te spelen. Op die manier komen de teams mogelijk weer met andere begrippen en namen in aanraking.
- tip** *Noteer in welke mate het de teams gelukt is om aan de eisen van de schrijfo opdracht te voldoen.*

AFRONDING

///

1. Woorden van de week. “Deze week hebben jullie zelf woorden uit de tekst gehaald voor de woordmuur. Dit zijn de woorden die we in elk geval willen onthouden. Daarnaast hebben jullie zes woorden uitgekozen voor het teamwoordenboek. Dit teamwoordenboek leveren jullie vandaag in en daar kun je ook punten voor krijgen.”

2. Terugblik. “Ik zag teams heel goed samenwerken. Ik kon echt zien dat het ... team elkaar goed hielp. Deze week hebben de schrijvers de punten bijgehouden op de teamlijsten. Tel de punten bij elkaar op en bedenk wat er deze week goed ging in het team als je denkt aan het samenwerken.” **Geef willekeurige beurten en waardeer het antwoord met punten.** “Deze punten hebben jullie verdiend omdat je goed hebt samengewerkt: jullie hebben goed naar elkaar geluisterd en elkaar goed geholpen.”

Vieren van het resultaat. Bedenk met elkaar wat het team met de meeste punten mag doen als ‘team van de week’. Ieder team telt de punten op en het team met de meeste punten is volgende week ‘team van de week’.

3. Vooruitblik. “Volgende les beginnen we met een nieuw boek.”

Antwoorden teamboekje
LES 1-10

LES 1-5

Punten bij opdrachten bij de woorden van de week (woordenboek)	
Opdracht 1	Per woord:
10 punten	- Het antwoord is correct - Het antwoord is compleet (met herhaling van het woord) Voorbeeld: De lancering is het afschieten van een raket.
9 punten	- Het antwoord is correct - Het antwoord is niet compleet (zonder herhaling van het woord) Voorbeeld: Het afschieten van een raket.
8 punten	- Het antwoord is correct - Het antwoord is niet compleet (zonder herhaling van het woord en met slechts een deel van de betekenis) Voorbeeld: Afschieten.
Opdracht 2	Per woord in het teamwoordenboek (max. 120 punten in totaal)
20 punten	- De betekenisvolle zin is compleet en geeft de betekenis van het woord goed weer/de illustratie maakt duidelijk wat de betekenis van het woord is en ziet er verzorgd uit - De betekenis is goed en duidelijk omschreven - Het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
15 punten	- De betekenisvolle zin is compleet en geeft de betekenis van het woord goed weer/de illustratie maakt duidelijk wat de betekenis van het woord is en ziet er verzorgd uit. - De betekenis is goed en duidelijk omschreven óf het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
10 punten	De betekenisvolle zin is compleet en geeft de betekenis van het woord goed weer/de illustratie maakt duidelijk wat de betekenis van het woord is en ziet er verzorgd uit óf de betekenis is goed en duidelijk omschreven en het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
5 punten	De betekenis is goed en duidelijk omschreven óf het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
Opdracht 3	Per teamwoordbon
10 punten	- Het antwoord is correct - Het antwoord is compleet (met herhaling van het woord)
9 punten	- Het antwoord is correct - Het antwoord is niet compleet (zonder herhaling van het woord)
8 punten	- Het antwoord is correct - Het antwoord is niet compleet (zonder herhaling van het woord en met slechts een deel van de betekenis)

Antwoorden bij de teamvragen – Voorspellen	
Opdracht 1	In het boek 'Het Heelal' beleven Luuk en Maya een spannend avontuur. Voorspel wat er gebeurt in het spannende avontuur van Luuk en Maya.
Woordweb	1 punt per juist genoemd woord.
Opdracht 2	In een verhaal komt er heel vaak een probleem. Wat zou een probleem kunnen zijn in een reis naar Mars?
Voorspelling	Ter beoordeling van de leerkracht.

Antwoorden bij de teamvragen – Verhelderen (max. 100 punten per opdracht)	
Opdracht 3	Op bladzijde 20 zegt de man in de blauwe overall “Wie niet horen wil, moet voelen. Dat zal ze leren.” Wat bedoelt de man hiermee?
Antwoord	De man in de blauwe overall bedoelt hiermee dat niemand naar hem wilde luisteren toen hij zei dat ze niet met de lancering moesten beginnen omdat het gevaarlijk was. Om ze een lesje te leren trekt hij een paar elektriciteitskabels los zodat ze al helemaal niet meer een succesvolle lancering en landing kunnen verzorgen. Ze luisteren niet, maar dit voelen ze wel.
Opdracht 4	Op bladzijde 25 praten Luuk en Maya door de koptelefoon. Er klinkt een luid gejuich als ze zeggen dat ze de mensen aan de andere kant horen. Waarom wordt er hard gejuicht?
Antwoord	Er wordt hard gejuicht omdat de mensen aan de grond niet zeker wisten of Luuk en Maya ongedeerd waren en of alles goed gegaan was. Nu ze de stem van Luuk hoorden wisten ze dat het goed gegaan was.
Opdracht 5	Leg in eigen woorden uit wat bedoeld wordt met ‘May the force be with you’.
Antwoord	‘May the force be with you’ betekent letterlijk ‘moge de kracht met u zijn’, wat inhoudt dat iemand hoopt dat je geluk hebt. Echter, deze verwijzing komt uit Star Wars, een sciencefictionfilm. De zin wordt veel gebruikt door een karakter in de film die mensen hiermee veel succes of geluk toewenst.
Opdracht 6	Luuk denkt dat hij in de wereld van sciencefiction zit. Vul de studiewijzer ‘hoort bij, want ...’ in over sciencefiction.
Antwoord	Ter beoordeling van de leerkracht.

Antwoorden bij de schrijfoopdracht (max. 100 punten per opdracht)	
100 punten	• Alle stappen van het stappenplan zijn gevolgd. • In het betoog zitten minimaal drie argumenten voor of tegen. • De opdracht is overtuigend geschreven. • De zinnen zijn compleet en goed geschreven.
90 punten	• De meeste stappen van het stappenplan zijn gevolgd. • In het betoog zitten drie argumenten voor of tegen. • De opdracht is niet heel overtuigend geschreven. • De zinnen zijn compleet en goed geschreven.
80 punten	• De meeste stappen van het stappenplan zijn gevolgd. • In het betoog zitten minder dan drie argumenten voor of tegen. • De opdracht is niet overtuigend geschreven. • De zinnen zijn niet compleet en/of niet goed geschreven.

LES 6-10

Punten bij opdrachten bij de woorden van de week (woordenboek)	
Opdracht 1	Per woord:
10 punten	• Het antwoord is correct • Het antwoord is compleet (met herhaling van het woord) Voorbeeld: Publiceren is een tekst of boek openbaar maken.
9 punten	• Het antwoord is correct • Het antwoord is niet compleet (zonder herhaling van het woord) Voorbeeld: Een tekst of boek openbaar maken.
8 punten	• Het antwoord is correct • Het antwoord is niet compleet (zonder herhaling van het woord en met slechts een deel van de betekenis) Voorbeeld: Openbaar maken.

Opdracht 2	Per woord in het teamwoordenboek (max. 120 punten in totaal)
20 punten	- De betekenisvolle zin is compleet en geeft de betekenis van het woord goed weer/de illustratie maakt duidelijk wat de betekenis van het woord is en ziet er verzorgd uit - De betekenis is goed en duidelijk omschreven - Het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
15 punten	- De betekenisvolle zin is compleet en geeft de betekenis van het woord goed weer/de illustratie maakt duidelijk wat de betekenis van het woord is en ziet er verzorgd uit. - De betekenis is goed en duidelijk omschreven óf het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
10 punten	De betekenisvolle zin is compleet en geeft de betekenis van het woord goed weer/de illustratie maakt duidelijk wat de betekenis van het woord is en ziet er verzorgd uit óf de betekenis is goed en duidelijk omschreven en het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
5 punten	De betekenis is goed en duidelijk omschreven óf het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden

Antwoorden bij de teamvragen – Vragen stellen (max. 100 punten per vraag)	
Vraag 1	Op de tweede bladzijde van hoofdstuk 1 'Het begin van alles' staat een alinea met het kopje 'Soepzooi'. Waarom heet deze alinea zo?
Antwoord	De gloeiendhete mengelmoes van deeltjes, stoffen, gassen en licht waarmee het universum ooit begon wordt ook wel de <u>oersoep</u> genoemd. Dit deze <u>zooi</u> ging samenklonteren, werden het sterren en planeten. De zooi aan oersoep, oftewel soepzooi, is dus het begin van de sterren en planeten.
Soort vraag	Dit is een opzoekvraag. Het antwoord op de vraag is te geven door stukjes informatie uit de tekst samen te brengen.
Vraag 2	Verwijswoorden
Antwoord	'die' verwijst naar de oerknaltheorie (in de zin ervoor).
	'die' verwijst naar de zichtbare ringen (in de zin ervoor).
	'hij' verwijst naar de maan (in het eerste deel van de zin).
Soort vraag	Dit is een opzoekvraag, want de informatie staat in de tekst.
Vraag 3	Bedenk zelf een opzoekvraag.
Antwoord	Ter beoordeling van de leerkracht.
Soort vraag	Ter beoordeling van de leerkracht.

Antwoorden bij de teamvragen – Samenvatten (max. 100 punten per vraag)	
Vraag 4	Vul de ideeenboom in over 'exoplaneten'
Antwoord	- Wat zijn exoplaneten?: Een exoplaneet is een planeet die draait om een andere ster dan de zon. - Hoe ziet een exoplaneet eruit?: De meeste bekende exoplaneten lijken niet op onze aarde. - Leefgebied: wetenschappers zijn nog op zoek naar leven op de exoplaneten in de 'leefbare zone'. - Proxima Centauri b.: Dat is de exoplaneet die het dichtste bij de aarde staat. - Hoe vind je een exoplaneet?: Je kan gebruik maken van de dopplermethode (beweegt de ster?) en de transitmethode (geeft de ster minder licht?). - Exoplaneten-jagers: de Kepler-ruimtetelescoop en de TESS-ruimtetelescoop kunnen exoplaneten ontdekken.

Vraag 5	Vul de ideeënboom in over 'sterrenbeelden'
Antwoord	- Teken met sterren: De sterrenbeelden zijn al lang geleden bedacht, toen mensen naar buiten keken in het donker en denkbeeldige lijnen tussen de sterren trokken. - Lijst van sterrenbeelden: De Griekse wetenschapper Claudius Ptolemaeus maakte een vroege lijst van sterrenbeelden. - Beestenboek: De bekendste sterrenbeelden vind je in de dierenriem, de reeks van sterrenbeelden waar het zonlicht doorheen schijnt. - Vernoemd: Veel sterrenbeelden zijn genoemd naar dieren, anderen naar mythologische figuren of dingen. - Astrologie: In de astrologie worden voorspellingen gemaakt van iemands toekomst aan de hand van sterrenbeelden.
Vraag 6	Schrijf een samenvatting over sterrenbeelden met behulp van de ingevulde ideeënboom.
Antwoord	Sterrenbeelden zijn lang geleden bedacht toen mensen in het donker denkbeeldige lijnen trokken tussen de sterren. De Griekse wetenschapper Claudius Ptolemaeus heeft hier een lijst van gemaakt. Veel hiervan worden nog steeds gebruikt. De bekendste sterren vind je in de dierenriem. Sommige sterren zijn vernoemd naar dieren, anderen naar mythologische figuren of dingen. In de astrologie worden voorspellingen gemaakt van iemands toekomst aan de hand van sterrenbeelden.

Antwoorden bij de schrijfofdracht (max. 100 punten)	
100 punten	• De memory heeft minimaal acht paren van begrippen/namen en hun betekenis/uitvinding. • De betekenissen en uitvindingen kloppen bij de begrippen/namen. • Alle stappen van het stappenplan zijn gevolgd. • De zinnen zijn compleet en goed geschreven.
90 punten	• De memory heeft acht paren van begrippen/namen en hun betekenis/uitvinding. • De betekenissen kloppen niet geheel bij de begrippen/namen. • De stappen van het stappenplan zijn deels gevolgd. • De zinnen zijn compleet en goed geschreven.
80 punten	• De memory heeft minder dan acht paren van begrippen/namen en hun betekenis/uitvinding. • De betekenissen kloppen niet geheel bij de begrippen/namen. • De stappen van het stappenplan zijn deels gevolgd. • De zinnen zijn niet compleet en/of niet goed geschreven.

Antwoorden bij de toetsen
Les 4-9

ANTWOORDEN TOETS LES 4

‘Het Heelal’ - Daniëlle Futselaar

	Vraag	Punten per vraag	Totaal
Begrijpend lezen	1, 2, 3, 4, 5	20	100
Woordenschat	6, 7, 8, 9, 10	20	100
Totaal			200

BL	1	B
	2	B
	3	D
	4	A
	5	Daniëlle Futselaar
WS	6	Het laadruim is het onderdeel van de raket (of bijvoorbeeld het vliegtuig) waar dingen opgeborgen kunnen worden.
	7	De claustrofobie is de angst voor kleine, afgesloten ruimten.
	8	Ter beoordeling van de leerkracht.
	9	A
	10	C

ANTWOORDEN TOETS LES 9

'Het Heelal' - Daniëlle Futselaar

	Vraag	Punten per vraag	Totaal
Begrijpend lezen	1, 2, 3, 4, 5	20	100
Woordenschat	6, 7, 8, 9, 10	20	100
Totaal			200

BL	1	D
	2	B
	3	C
	4	D
	5	Skylab is gebouwd door gebruik te maken van bestaande raketonderdelen.
WS	6	De dooier is het gele binnenste van een ei.
	7	Publiceren is een tekst of boek openbaar maken.
	8	<i>Ter beoordeling van de leerkracht.</i>
	9	B
	10	A

Disclaimer

De inhoud van deze leerkrachthandleiding is het werk van Success for All - Nederland medewerkers van het GION, Rijksuniversiteit Groningen. De inhoud hiervan is vertrouwelijk en mag alleen gebruikt worden door scholen die toestemming hebben vanuit Success for All - Nederland om met het programma te werken.
